

Årsrapport 2015

Hälsoskyddstillsyn av
skolor och förskolor

April 2016

stockholm.se

Sammanfattning

I denna årsrapport redovisas resultaten av miljöförvaltningens tillsyn av skolor och förskolor under 2015 i Stockholms stad.

Riktad tillsyn är ett verktyg för att uppnå en sund miljö i alla skolor och förskolor, både inomhus och utomhus. Tillsynen bedrivs på olika sätt, antingen som löpande tillsyn eller i projektform. Den löpande tillsynen sker genom återkommande inspektioner för att kontrollera kända problemområden. Fokus för denna tillsyn är ventilation, installationsbuller samt hygien och städning, eftersom det är dessa delar som oftast brister. Förvaltningen följer även upp anmärkningar som erhållits vid föregående inspektion.

Projekttillsynen syftar till att kontrollera eller kartlägga avgränsade aktuella frågor.

Under 2015 har förvaltningen:

- Utfört löpande planerad tillsyn på förskolor och skolor
- Handlagt uppföljningsärenden
- Deltagit i Folkhälsomyndighetens nationella projekt om inomhusmiljön i skolan med fokus på städning och ventilation
- Inom ramen för Miljösamverkan Stockholms län ansvarat för samverkan i länet av Folkhälsomyndighetens projekt om inomhusmiljö i skolan
- Utfört ett projekt inom Kemikaliesmart förskola med inspektion och dammprovtagning i 70 förskolor
- Utfört radontillsyn
- Handlagt anmälningar av nya verksamheter
- Samverkat med andra förvaltningar och kommunala bolag

Under 2015 har totalt 419 inspektioner utförts på skolor och förskolor inom staden, varav 62 nyanmälda verksamheter. Inom den löpande tillsynen har 38 procent av besökta verksamheter haft sådana brister gällande främst buller och ventilation att förvaltningen bedömt att uppföljning krävs.

Under våren 2015 slutfördes Folkhälsomyndighetens nationella tillsynsprojekt om inomhusmiljö i skolor. Av 61 inspekterade verksamheter fick 19 uppföljning.

Projekttillsynen Kemikaliesmart förskola visade på behovet av att öka kunskapen om kemikalier hos besökta verksamhetsutövare. Vid inspektion påträffades även leksaker och andra föremål som kan innehålla hormonstörande ftalater.

Innehåll

Sammanfattning	3
Bakgrund	5
Lagstöd	5
Syfte	6
Tillsyn	7
Tillsyn av nyanmälda verksamheter	7
Löpande planerad tillsyn	8
Folkhälsomyndighetens projekt - Inomhusmiljön i skolan	8
Kemikaliesmart förskola - Dammprojekt	9
Radontillsyn i skolor och förskolor	10
Resultat av tillsynen 2015	11
Tillsyn av nyanmälda verksamheter	11
Löpande planerad tillsyn	12
Folkhälsomyndighetens projekt - Inomhusmiljön i skolan	12
Uppföljning av anmärkningar	13
Effekter av tillsynen	16
Kemikaliesmart förskola – Dammprojekt	17
Radontillsyn i skolor och förskolor	18
Slutsats	18
Fortsatt arbete	19

Bakgrund

Miljöförvaltningen verkar för att Stockholms skolor och förskolor ska ha en sund miljö för barn och elever. I april 2016 finns i Stockholms stad 1053 (597) förskolor, 268 (141) grundskolor och 93 (26) gymnasieskolor. Siffror inom parentes avser kommunala verksamheter.

Tillsynsansvaret för skolor och förskolor delas av Hälsoskyddsavdelningen och Livsmedelskontrollen. Hälsoskyddsavdelningens tillsyn syftar till att kontrollera att bestämmelserna i miljöbalken med tillhörande författningar följs. Till stöd för bedömningarna används Folkhälsomyndighetens allmänna råd. Livsmedelskontrollen kontrollerar att verksamheterna följer livsmedelslagstiftningen. Denna årsrapport gäller hälsoskyddstillsynen.

Inomhusmiljön i skolor och förskolor skiljer sig från många andra inomhusmiljöer genom att många personer vistas samtidigt på en relativt liten yta, vilket ställer höga krav på inomhusmiljön i lokalerna. Tillsynen syftar till att förbättra inomhusmiljön i stadens skolor och förskolor så att elever och barn inte utsätts för hälsorisker eller hindras i sin utveckling och i sitt lärande. Målet är att alla verksamheter har en väl fungerande egenkontroll.

Fokus för den löpande planerade tillsynen är kontroll av buller, ventilation, städning och hygien. Uppföljning sker främst vid problem med buller, ventilation och misstanke om fuktskador. Buller och dålig luft är av erfarenhet de vanligaste problemen i skolor och förskolor. Buller och höga ljudnivåer i skol- och förskolemiljö är sällan skadlig för hörseln men exponeringen har betydelse för hälsan, livskvaliteten och inläringen. För låg luftomsättning inomhus kan bland annat leda till huvudvärk och trötthet samt allergiska besvär. En bristfällig ventilation innebär även att emissioner från material i verksamheten inte ventileras bort. Det ansamlas mer damm som kan innehålla kemikalier som ftalater och bromerade flamskyddsmedel

Lagstöd

Det är miljö- och hälsoskyddsnämnden som i sin tillsyn ska kontrollera att lagstiftningen i miljöbalken följs, vilket följer av 26 kap. 1 § miljöbalken. Tillsynen utövas genom att miljöförvaltningen gör tillsynsbesök, ger råd och information. Det är miljö- och hälsoskyddsnämnden som genom sitt tillsynsansvar ska bedöma om

det finns brister i en verksamhet, följa upp dem och ställa krav på att bristerna åtgärdas. Det kan göras i form av förelägganden och förbud att driva verksamhet med stöd av 26 kap. 9 § miljöbalken samt åtalsanmälan enligt 26 kap. 2 § miljöbalken.

Tillsynen på förskolor och skolor bedrivs med stöd av det generella kravet på egenkontroll (de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken och 26 kap. 19 § miljöbalken om krav på verksamhetsutövares egenkontroll) och förordning (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll.

Tillsynen bedrivs också med stöd av 9 kap. miljöbalken samt 38 och 45 §§ förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (FMH). Enligt 45 § FMH ska tillsynsmyndigheten ägna särskild uppmärksamhet åt bland annat lokaler för undervisning och av 38 § FMH följer att skolor och förskolor är anmälningspliktiga verksamheter. Att en verksamhet är anmälningspliktig innebär att verksamheten måste anmälas till tillsynsmyndigheten senast sex veckor innan verksamheten påbörjas. Tillsynsmyndigheten har då möjlighet att granska verksamheten och meddela krav på eventuella kompletterande försiktighetsmått eller, i förekommande fall, förbjuda verksamheten.

Den 1 januari 2014 övertog Folkhälsomyndigheten ansvaret för tillsynsvägledningen från Socialstyrelsen. Folkhälsomyndighetens allmänna råd om bland annat ventilation, buller, fukt och mikroorganismer är vägledande för egenkontrollen. Dessa råd har sin grund i miljöbalken och de förordningar som meddelats med stöd av den och utgör rekommendationer om hur en författning bör tillämpas samt är ett stöd för tillsynsmyndigheter och överprövande instanser i deras bedömningar. Även parallella föreskrifter som Boverkets byggregler och Arbetsmiljöverkets författningssamling liksom domstolspraxis utgör vägledning.

Syfte

Målet är att Stockholms skolor och förskolor ska ha en tillfredställande miljö för elever och barn och att de inte ska utsättas för hälsorisker eller hindras i sin utveckling och i sitt lärande.

Syftet med förvaltningens tillsyn är att verksamhetsutövarna ska få ökad kunskap om miljöbalken, förbättrade rutiner för sin egenkontroll, samt att upptäcka och följa upp att eventuella olägenheter åtgärdas.

Tillsyn

Riktad tillsyn är ett verktyg för att uppnå en sund miljö i alla skolor och förskolor, både inomhus och utomhus. Tillsynen bedrivs på olika sätt, antingen som löpande tillsyn eller i projektform. Den löpande tillsynen sker genom återkommande inspektioner för att kontrollera kända problemområden. Fokus för denna tillsyn är ventilation, installationsbuller samt hygien och städning eftersom det är dessa delar som oftast brister. Förvaltningen följer även upp anmärkningar som erhållits vid föregående inspektion. Projekt-tillsynen syftar till att kontrollera eller kartlägga avgränsade aktuella frågor.

Tillsyn av nyanmälda verksamheter

Vid anmälan av en ny verksamhet ska förvaltningen ta ställning till om lokalen och verksamheten är lämplig ur hälso- och miljösynpunkt eller om åtgärder krävs. Vid granskningen av en anmälan kontrollerar förvaltningen bland annat lokaliseringen och utformningen av lokalen, ventilation, akustik och buller inomhus, rutiner för egenkontroll samt ansvarsfördelning.

Samverkan med andra förvaltningar i staden

Verksamhetsutövare som driver förskolor och skolor i staden styrs även av andra regelverk än miljöbalken. Inom dessa områden har andra förvaltningar i staden viktiga funktioner såsom bl.a. tillståndsgivande myndighet enligt skollagen eller prövningsmyndighet för bygglov. I många fall finns gemensamma beröringspunkter och de olika regelverken kan delvis syfta till att reglera samma sak. Det finns t.ex. dels särskilda regler för buller vid nyetablering av skolor och förskolor som har meddelats med stöd av plan- och bygglagen och som tillämpas av stadsbyggnadsnämnden, dels Folkhälsomyndighetens riktvärden för inomhusbuller som har meddelats med stöd av miljöbalken och som tillämpas av miljö- och hälsoskyddsnämnden i tillsynen.

När det gäller frågor som rör nyetablering av skolor och förskolor angränsar miljöförvaltningens tillsynsverksamhet till stadsbyggnadskontorets hantering av bygglov och till utbildningsförvaltningens tillståndsprövning enligt skollagen. Trafikkontorets olika avdelningar lämnar yttrande på bygglovsremisser utifrån säkerhetsaspekten vid avfallshantering, risk för trafikbuller, utnyttjande av parker, etc. En samverkansgrupp som träffas ca två gånger per år och som består av tjänstemän från

de olika förvaltningarna har funnits under några år. Genom dessa möten har förvaltningarna fått större kunskaper om varandras tillsyns- och godkännandeprocesser och skillnader och likheter mellan de olika förvaltningarnas processer har identifierats. Med medvetenhet om förvaltningarnas olika bedömningar kan bättre information lämnas till medborgare och verksamhetsutövare. En fortsättning på detta samarbete som även skulle underlätta för medborgare och verksamhetsutövare är att staden ska ta fram gemensamma riktlinjer för skolor och förskolor.

Löpande planerad tillsyn

Huvuddelen av tillsynen bedrivs genom planerade tillsynsbesök ute på verksamheterna där lokalerna inspekteras och inspektören gemensamt med verksamhetens representant går igenom verksamhetens egenkontroll, dvs. deras rutiner och förebyggande arbete. Denna tillsyn sker löpande under året och kontroll sker av kända problemområden. När det gäller inomhusmiljön har fokus legat på kontroll av ventilation, buller från fasta installationer samt städning och hygien. Anledningen är att de flesta anmärkningarna från tidigare år gällt just detta. Vid besöken följs även eventuella tidigare anmärkningar upp.

Ett mål med tillsynen är att träffa verksamhetsutövarna och att de genom besöket ska få en ökad kunskap om miljöbalken och sitt egenkontrollansvar.

Folkhälsomyndighetens projekt - Inomhusmiljön i skolan

Förvaltningen deltog i Folkhälsomyndighetens nationella tillsynsprojekt gällande inomhusmiljön i skolan. Fokus i projektet var ventilation och städning samt egenkontrollen vad gäller dessa områden.

I projektet hade Stockholms miljöförvaltning ansvar för samverkan i länet inom ramen för Miljösamverkan Stockholms län. Målet för samverkan var samsyn i tillsynen. En gemensam checklista för tillsynsbesöken togs fram och möten med föreläsningar och diskussioner anordnades.

Checklistans utformning var anpassad efter hur en inspektion normalt planeras och utförs. Första delen av checklistan hade fokus på verksamhetens egenkontrollarbete och användes när inspektören i början av besöket satt ned med ansvarig personal och diskuterade

dessa frågor. Andra delen av checklistan användes vid tillsyn av lokalerna. Checklistan var speciellt anpassad för projektet och hade fokus på frågor gällande ventilation och städning. De övergripande frågor som Folkhälsomyndigheten tagit fram och som skulle rapporteras till myndigheten efter projektet ingick i checklistan. Efter besöket skickades inspektionsrapport och checklista till verksamheten. Projektet löpte under perioden 1 oktober 2014 till 31 mars 2015. Förvaltningen har sammanställt och rapporterat resultaten från tillsynen till Folkhälsomyndigheten under våren 2015.

Kemikaliesmart förskola - Dammprojekt

Vetenskapliga undersökningar har visat att barn exponeras för kemiska ämnen via damm och det gäller bland annat nya sorters bromerade flamskyddsmedel och ftalater. Under våren 2015 samlades damm in på 30 förskolor i Stockholms stad av Institutet för miljömedicin (IMM) på Karolinska Institutet (KI). Dammet analyserades under 2015 på innehåll av miljögifter.

Som en fortsättning på Karolinska Institutets projekt genomförde miljöförvaltningen ytterligare 70 inspektioner med damminsamling vilket innebär en provtagningsserie på 100 förskolor.

Under hösten 2015 genomfördes miljöförvaltningens projekt på kommunala och frisående förskolor i stadsdelarna Farsta och Hässelby - Vällingby. Projektet utfördes inom ramen för Kemikaliesmart förskola där 35 förskolor besöktes i respektive stadsdel. Vid inspektionen gick inspektörerna tillsammans med förskolans representant igenom städ- och ventilationsrutiner samt tittade på vilken typ av material förskolans leksaker, bruksmaterial och golv var gjorda av. Därutöver togs dammprover i verksamheterna (Figur 1). Miljöförvaltningens dammprovtagning var ett samarbetsprojekt mellan Karolinska Institutet, Kemikaliecentrum och avdelningen för hälsoskydd på miljöförvaltningen. Analyserna av dammet och utvärderingen av resultatet sker under år 2016.

Tidigare studier av innehållet i damm på förskolor har enbart gjorts på ett litet antal verksamheter och det har därför varit svårt att dra långtgående slutsatser utifrån resultaten. Syftet med detta projekt som omfattar totalt 100 förskolor är att kunna använda resultaten som underlag till vad som ska prioriteras framöver i arbetet med kemikaliesmart förskola inom Stockholms stad.

Figur 1 Dammprovorna samlades in med dammsugare utrustade med speciella munstycken och filter. Dammet transporterades sedan till Karolinska Institutet respektive IVL för analys. För att inte kontaminera provorna användes handskar av nitril vid hanteringen.

Radontillsyn i skolor och förskolor

Radontillsynen har som mål att alla skolor och förskolor i Stockholm ska vara kontrollerade avseende radon och ha halter under riktvärdet 200 Bq/m^3 . Tillsynen innebär att miljöförvaltningen granskar den av verksamheten inskickade mätplanen och resultaten från mätningen, för att kontrollera att mätning har skett enligt metodbeskrivningen och att mätresultaten understiger riktvärdet. Om riktvärdet överskrids ställer förvaltningen krav på åtgärder. Ca 290 st förskolor/skolor återstår att kontrollera. Dessa har uppmanats att mäta under mätsäsongen 2015/2016. En påminnelse om att komma in med mätresultat skickas ut i maj 2016. De som inte kommer in med mätresultat kommer att föreläggas att mäta under nästkommande mätsäsong. Även nyanmälningar av verksamheter som inkommit under året kommer att uppmanas att mäta nästa mätsäsong.

Resultat av tillsynen 2015

Under 2015 har totalt 419 inspektioner utförts på skolor och förskolor inom staden, varav 62 nyanmälda verksamheter.

Totalt inspekterade verksamheter 2015	
Typ av inspektion	Antal utförda inspektioner
Tillsyn av nyanmälda verksamheter	62
Löpande planerad tillsyn	226
Folkhälsomyndighetens projekt - Inomhusmiljön i skolan	61
Dammprojektet i förskolor	70
Total inspekterade	419

Tillsyn av nyanmälda verksamheter

Under 2015 inkom 70 anmälningar, 46 av dessa gällde fristående verksamheter. De flesta anmälningarna gäller nya verksamheter eller att någon tagit över en annan verksamhet, men ett fåtal gäller förändringar i befintliga verksamheter, t ex utökning av lokalytan, större renoveringar, etc. Andelen anmälningar från fristående verksamheter var något högre än tidigare år, men det beror sannolikt på att miljöförvaltningen uppmanat ca 15 fristående verksamheter att inkomma med anmälan. Uppmaning har skickats till verksamheter som flyttat, bytt lokal, utan att anmäla detta till miljöförvaltningen eller att man tagit över en verksamhet utan att anmäla detta till miljöförvaltningen. En uppmaning har också skickats till en kommunal förskola som startats utan föregående anmälan till miljöförvaltningen.

Under 2015 inspekterades 62 verksamheter, några av dessa inspektioner gjordes i ärenden som inkom under 2014. Den vanligaste anledningen till att en inspektion inte görs direkt i samband med att anmälan inkommer är att det vid den tidpunkten inte finns någon färdigställd lokal att inspektera. Privata/fristående förskolor inkommer oftast med anmälan minst 4 månader innan verksamheten planerar att starta eftersom de även ska anmäla verksamheten till utbildningsförvaltningen. Ansökan enligt Skollagen ska göras minst 4 månader innan start och utbildningsförvaltningen i Stockholm har som krav att verksamheten även ska vara anmäld till miljöförvaltningen för att ansökan hos dem ska behandlas.

Löpande planerad tillsyn

Inom den löpande planerade tillsynen inspekterades 226 verksamheter under 2015 (Tabell 1) och av dem hade 85 verksamheter, det vill säga 38 procent brister som ledde till att ett uppföljningsärende startades. Vissa verksamheter hade fler än en brist. Av noterade brister gällde 75 anmärkningar på buller från fast installation, 19 på bristfällig ventilation och 5 misstanke om fukt.

Tabell 1. Antal inspekterade verksamheter inom den löpande tillsynen 2015. De 61 skolor som ingick i projekt Inomhusmiljön i skolan ingår inte i denna sammanställning.

Verksamheter inspekterade inom den löpande planerade tillsynen 1 januari 2015 – 31 december 2015					
Verksamhet \ Stadsdel	Bromma	Rinkeby-Kista	Södermalm	Övriga stadsdelar	Alla områden
Förskolor	100	59	33	29	221
Gymnasieskolor	-	-	-	1	1
Grundskolor	-	-	-	3	4
TOTALT inspekterade	100	59	33	33	226

Folkhälsomyndighetens projekt - Inomhusmiljön i skolan

2015 avslutades Folkhälsomyndighetens nationella tillsynsprojekt gällande inomhusmiljön i skolor som startade hösten 2014.

Projektet fokuserade på ventilation och städning samt egenkontrollen vad gäller dessa områden. Samverkan skedde även i länet inom ramen för Miljösamverkan Stockholms län där en gemensam checklista för inspektion togs fram samt gemensamma möten med föreläsningar och diskussioner. Målet var samsyn och en gemensam rapport om inomhusmiljön i länets skolor.

Förvaltningens mål var att utföra totalt 100 inspektioner inom ramen för projektet, varav 61 utfördes under våren 2015 (Tabell 2). Av 61 inspekterade skolor har 19 fått uppföljning, (31 %), varav 8 anmärkningar på buller från fast installation, 10 anmärkningar på bristfällig ventilation och 5 på misstänkt fuktskada.

Tabell 2. Antal grundskolor och gymnasier inspekterade under 2015 inom Folkhälsomyndighetens projekt Inomhusmiljön i skolan. Inom projektet utfördes inspektioner i samtliga stadsdelar.

Inspekterat inom projektet för inomhusmiljö i skolan 1 januari 2015 – 31 december 2015	Fristående	Kommunal
Gymnasieskolor	8	4
Grundskolor	18	28
Kombinerade grund- och gymnasieskolor	3	-
TOTALT inspekterade	29	32

Uppföljning av anmärkningar

Om en allvarlig brist upptäckts eller misstänks vid inspektionen startas ett uppföljningsärende där verksamhetsutövaren uppmanas att utreda och vid behov åtgärda bristerna.

Uppföljning tillsyn av nyanmälda verksamheter

Generellt sett så behövs mycket mindre uppföljning vid de nyanmälda verksamheterna än vid den löpande tillsynen. Detta beror enligt förvaltningens bedömning på att det vid start av ny verksamhet är nya eller renoverade lokaler som tas i bruk. Uppföljning krävdes i ca 10 % av de inspekterade verksamheterna.

Uppföljning planerad tillsyn

De brister som följs upp särskilt är buller, bristfällig ventilation och fukt. Buller och höga ljudnivåer i skol- och förskolemiljö är sällan skadligt för hörseln men bullerexponeringen har betydelse för hälsan, livskvaliteten och inläringen. Dålig luftkvalitet inomhus kan bland annat leda till besvär med ögon, näsa och hals samt astma och allergi. Dålig luftkvalitet kan bero på bland annat bristfällig ventilation, för många personer i lokalerna eller fuktskador.

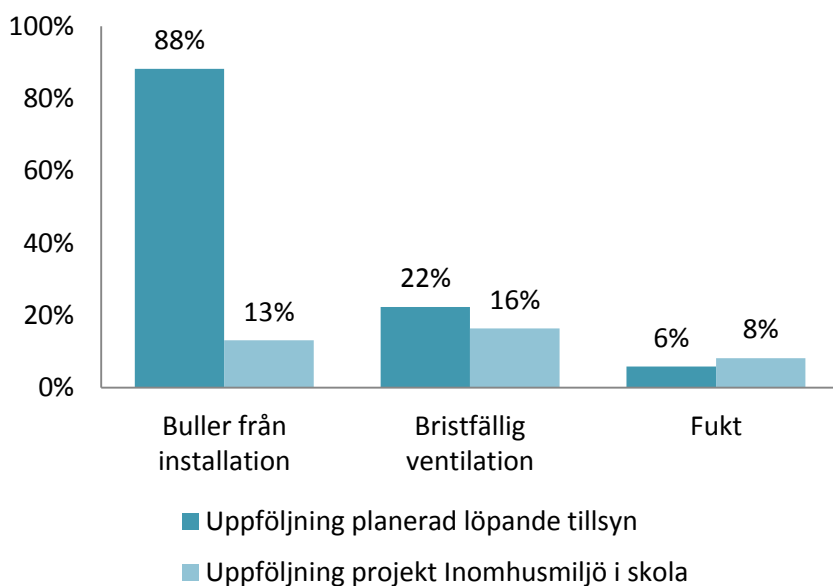

Figur 2. Exempel från tillsynen - Misstänkt fuktskada i förskola

Figur 3. Exempel från tillsynen - Bristfällig städning. Ett ventilationsdon med riklig dammbeläggning.

Tabell 3. Diagrammet visar fördelningen av de brister som framkommit vid inspektion under 2015 och som följs upp av förvaltningen. Under den löpande tillsynen 2015 inspekterades främst förskolor.

Utöver anmärkningar som följs upp av miljöförvaltningen får i stort sett samtliga besökta verksamheter anmärkningar som de uppmanas att åtgärda inom ramen för sin egenkontroll. Vanligast förekommande anmärkningar av det här slaget är bland annat att skriftliga rutiner för städning och hygien saknas eller att protokoll för obligatorisk ventilationskontroll, OVK, och luftflödesprotokoll saknas.

Figur 4. Exempel från tillsynen – Nedreglering av varmvattentemperatur. Om vattnet är nedreglerat i central som i det här fallet, finns risk för att bakterier som t.ex. legionella börjar växa i ledningarna. Värmen ska i stället regleras ned vid kranen.

Det kan också röra sig om anmärkningar om att det är smutsigt i lokalen eller att torkskåpens frånluftsslangar inte är kopplade till frånluften eller felkopplade. En annan relativt vanlig anmärkning är att man i skötrummet hittar leksaker eller andra saker som inte bör vara där på grund av hygieniska skäl. Det kan även vara att ytskikten, särskilt golven, är spruckna och trasiga vilket gör att golven är svårstädade och ökar risken för fuktskador. Denna typ av anmärkningar noteras i inspektionsrapporten och följs upp vid nästa ordinarie tillsynsbesök.

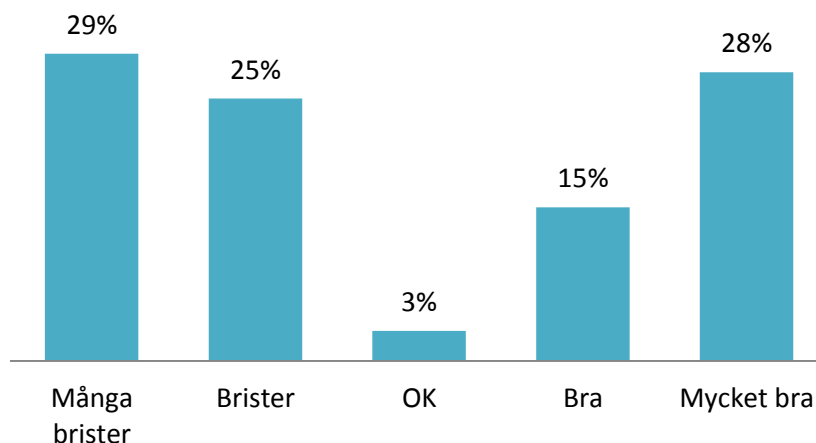
Effekter av tillsynen

Under 2015 avslutades 98 uppföljningsärenden vilket innebär att lika många verksamheter och mångfaldigt fler barn och ungdomar i Stockholm fått förbättrad inomhusmiljö i sin dagliga vistelsemiljö. Förvaltningen driver i dagsläget ca 255 uppföljningsärenden.

De brister som verksamheterna själva ska åtgärda inom ramen för sin egenkontroll följer förvaltningen inte aktivt upp utan kontrollerar först vid nästkommande tillsynsbesök att åtgärder utförts. Det kan vara brister som att rutiner för städning eller handtvätt saknas, att det finns leksaker i skötrum eller toalett. Det kan också vara att protokoll för obligatorisk ventilationskontroll, OVK, och luftflödesprotokoll saknas. Tyvärr kvarstår dessa brister i många fall. Verksamheterna kan ha bytt rektor respektive förskolechef och ibland har dessa ingen vetskap om den tidigare inspektionen, bristerna som upptäcktes eller om inspektionsrapporten.

2013 startade Miljösamverkan Stockholms Län en arbetsgrupp med mål att ta fram ett sätt för kommuner att kunna mäta effekten av sin tillsyn. Under 2014 och 2015 har miljöförvaltningen använt den framtagna checklisten ”Checklista för uppföljning av tillsyn” bland annat inom tillsynen av skolor och förskolor. Checklisten är uppbyggd med ett poängsystem där svaren på frågorna (Figur 5) genererar poäng från -2 till 1. Frågorna i checklisten tar upp verksamhetens rutiner kring egenkontroll, hur tidigare brister har åtgärdats av verksamheten samt om nya brister noterats vid senast utförd inspektion. Poängen vägs samman och ger resultat enligt Figur 2. Resultatet från 2015 visar, precis som vid tillsynen 2014, dels att nya brister upptäcks samt något nedslående att brister som ska hanteras inom ramen för verksamhetsutövarens egenkontroll ofta kvarstår vid nästa tillsynsbesök.

Tabell 4. Resultat från tillsyn 2015. Sammanvägda poäng från Miljösamverkans "Checklista för uppföljning av tillsyn".

Kemikaliesmart förskola – Dammprojekt

I dammprojektet genomfördes inspektioner på totalt 70 förskolor i stadsdelarna Farsta och Hässelby - Vällingby. Vid inspektion kontrollerades material i föremål, möbler och golv, förekomst av olika typer av leksaker (Figur 5 och 6), samt

Figur 5. Mjuk plastleksak

rutiner för städning, tvätt och kemikaliehantering. Resultatet av inventeringen sammanställs under våren 2016 men några siffror har redan hunnit tas fram, se nedan.

Många förskolor (69%) hade mjuka plastleksaker som riskerar innehålla hormonstörande ftalater. Drygt hälften av förskolorna (57%) använde vinylhandskar som också innehåller hormonstörande ftalater. Plastglas och plasttallrikar användes på 70% respektive 81% av förskolorna. Det finns risk för läckage av

ämnen från plast särskilt vid uppvärmning. Kemikaliecentrum förordar att förskolor tänker över alternativa material vid nyinköp av glas och tallrikar. Alternativ till ovanstående produkter kan vara nya

träleksaker, nya hårdplastleksaker, nitrilhandskar samt tallrikar i porslin eller lättviktsporslin.

Figur 6. Uttjänta mobiltelefoner räknas som icke-leksaker.

Nästan hälften av förskolorna (43%) saknade rutiner för tvätt av textilier och nästan en tredjedel (30%) tvättade barnens sovmaterial för sällan. En dryg tredjedel av de kommunala förskolorna (35%) var missnöjda med den upphandlade storstädningen eller saknade helt rutiner för storstädning. Missnöjet berodde på att städningen inte höll önskad kvalitet och att det var svårt för verksamheterna att byta upphandlad städfirma. Ett problem är att städfirmorna måste konkurrera med pris vilket gör att de behöver avverka större ytor på kortare tid. Hela upphandlingen gör alltså att den som städar störst yta snabbast och billigast vinner. Inte den som städar allt bäst och billigast eller bara bäst.

Drygt hälften av förskolorna (59%) saknade kemikalieförteckning och säkerhetsdatablad över faroklassade kemikalier.

Innehållet i dammproverna analyseras och utvärderas under år 2016 och resultatet kommer kring årsskiftet 2016/2017.

Radontillsyn i skolor och förskolor

Genom den riktade tillsynen av skol- och förskolelokaler vet förvaltningen att 78 procent av alla verksamheter i Stockholm är radonmätta och har halter under 200 Bq/m^3 . De skolor som efter uppmaning ännu inte har kontrollerat radon föreläggs att mäta, vid behov åtgärda förhöjda halter och efter mätning rapportera till miljöförvaltningen.

Slutsats

Erfarenheten från tillsynen är att skolor och förskolor före förvaltningens tillsynsbesök har liten eller ingen kunskap om att de ansvarar för att regelbundet kontrollera och säkerställa att lokalerna är lämpliga ur hälsosynpunkt. Verksamheterna förlitar sig i många fall på att fastighetsägaren tillhandahåller hälsomässigt bra lokaler som är ändamålsenliga för verksamheten. Många saknar kunskap om ventilationen räcker till för det antal personer som vistas i lokalen eller om ljudnivån från ventilationen är för hög och utgör en hälsorisk.

Efter flera års tillsynsarbete på Stockholms förskolor och skolor kan noteras att problem med ventilationen är vanliga, största problemet är buller men även att ventilationen är bristfällig.

Efter projektet med inomhusmiljö i skolor kunde förvaltningen konstatera att skolorna upplever en frustration med de centralt upphandlade städbolagen vilket även framkom under projektet Kemikaliesmart förskola.

Projekttillsynen Kemikaliesmart förskola visade att det finns flera områden där kunskapen på de besökta förskolorna kan förbättras. I besökta förskolor fanns även fler föremål än förväntat som bör rensas ut sett ur ett kemikalieperspektiv.

Fortsatt arbete

Det är svårt att göra en prognos för antalet nyanmälningar som förväntas inkomma under 2016. Antalet inkomna anmälningar har under de senaste åren varierat betydligt och miljöförvaltningen har inte kunnat identifiera orsaker till variationen. Vid genomgång av register har förvaltningen under senaste åren påträffat ett flertal oanmälda verksamheter, vilka då uppmanades att inkomma med anmälan, men detta kan endast förklara en del av ökningen av antalet inkomna anmälningar under 2015. Inte heller har något mönster för när på året som anmälningar inkommer kunnat utläsas. Det enda som är återkommande är att det är något färre anmälningar som inkommer under juli-augusti.

Under den första delen av 2016 har få anmälningar inkommit, men utbildningsförvaltningen har informerat miljöförvaltningen om att det finns planer på att anlägga upp till 23 paviljonger under 2016 på grund av det stora antalet nyanlända flyktingar som kom under hösten 2015. Vid ny kontakt med utbildningsförvaltningen har miljöförvaltningen informerats om att bygglov inte blivit klart för någon placering ännu, men att planen fortfarande är att man ska kunna uppföra alla dessa paviljonger.

Under tidigare år har SWECO prognostiserat för ökat antal förskolebarn och skolbarn till och med år 2018. Mot bakgrund av den stora mängden nyanlända flyktingar och stadens planer på utökat byggande av bostäder i och med 140K-projektet förväntas antalet anmälningar inte avta.

Under 2016 fortsätter arbetet inom den planerade löpande tillsynen på förskolor och skolor, till en början i stadsdelarna Farsta och Hässelby-Vällingby.

Fokus inom den löpande planerade tillsynen kommer som tidigare fortsatt att ligga på buller från fasta installationer samt ventilation och fukt.

Eftersom buller från fasta installationer (framför allt från ventilationen) är den vanligaste anmärkningen vid miljöförvaltningens hälsoskyddstillsyn genomför Stockholms stad ett tillsynsprojekt för att kontrollera buller inomhus på förskolor i stadsdelarna Norrmalm och Södermalm under våren 2016. Undersökningar har visat att barn som utsätts för buller i förskolan kan få sämre läsförmåga, inlärning, koncentration och problemlösningsförmåga. De kan också drabbas av heshet, ökad olycksrisk, minskad aptit och trötthet.

Under året ska det säkerställas att de skolor och förskolor som ännu inte har redovisat tillräckliga radonmätningar (ca 22 %) genomför sådana mätningar. Mätningarna ska utföras i enlighet med strålsäkerhetsmyndighetens metodbeskrivning och mätresultaten ska ligga under 200 Bq/m³. Det ska också säkerställas att lokaler med värden över 200 Bq/m³ vidtar nödvändiga åtgärder.

2016 kommer förvaltningen fortsätta det påbörjade arbetet med att bjuda in berörda parter; såsom verksamhetschefer, lokalintendenter, förvaltare med flera från skolor och förskolor till utbildning om egenkontroll, krav vid uppföljning och verksamheternas anmälningsskyldighet till förvaltningen.

Två av avdelningens miljö- och hälsoskyddsinspektörer jobbar under året deltid på Stockholms stads kemikaliecentrum, varav en som projektledare med uppgift att samordna arbetet gällande kemikalier i förskolan. Kunskap från kemikaliecentrum sammanförs med erfarenhet och kunskap från hälsoskyddsavdelningens tillsyn med målet att förbättra inomhusmiljön i skolor och förskolor